

Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives, ed. by T. Olsson - E. Özdalga - C. Raudvere, Swedish Research Institute in İstanbul 1998

Alevi kimliği, yaklaşık son on yılı içinde, son yıllarda sık kullanılan bir analiz yöntemine göre, Sünni çoğunluğun karşısındaki "öteki" kimliği içinde değerlendirilen bir kesim olarak Türkiye'nin gündemine ağırlıklı olarak yerleşti. Bu süre içinde konuya, siyasetçi kesimi başta olmak üzere, her iki kimlikle de organik bağlantısı bulunmayan "laik" çevreler, Sünniler ve bizzat Aleviler de dahil muhtelif kesimlerce çok çeşitli açılardan bakıldı; birbirleriyle taban tabana zıt tanımlamalar yapıldı; bu arada Alevi kesimin kendi kendini tanımlamalarına şahit olundu. Yalnız Sünni kesimin Alevi kimliğine bakışında değil, bu sonuncu kesimin de kendi kendini tanımlamakta, sanıldığı gibi tek bir bakış açısı, tek bir kimlik tanımı, tek bir söylem kullanmadıkları, kısaca kendi içinde de çok çeşitli "kesimler" oluşturduğu görüldü. Bütün bu çeşitlenmelerin, Aleviliği bir inanç, bir mezhep olarak değil, bir "felsefe, kültür, yaşam biçimi" olarak algılayan eski Marksist kesimle, "gerçek İslâm, gerçek Türk müslümanlığı" olarak gören geleneksel kesime indirgenebileceği görüldü. Sünni kesim ise, on yıl önce kabullenmeye pek yanaşmadığı Alevi kimliğini, bugün kabul etmek durumunda kalmış, ama yine de onu Sünni çizgiye yakın bir yere yerleştirme çabalarından da vazgeçmemiş görünüyor. Siyasiler ise, her zaman olduğu gibi, "ince seçim hesapları"yla uğraşmaktadırlar. Aleviler, çoğunlukla kendilerini müslüman kimliğinin içinde görmekle beraber, geleneksel haliyle kendilerini bir yere götüremeyeceğini çok iyi anladıkları bu kimliğe, artık yeni bir içerik kazandırmanın çabası içinde görünüyorlar. Sonuçta bugün, öyle veya böyle, Alevi kimliği, tıpkı benzer badirelerin içinden geçmekte olan Sünni kimlik gibi, yeniden tanımlanmayı bekleyen bir kimlik olarak Türkiye'nin gündemini daha uzun yıllar işgal edeceği benzenmektedir.

İşte bu kitap aslında, adı geçen enstitünün inisiyatifiyle, Türkiye'nin önde gelen saygın sosyologlarından Elisabeth Özdalga'nın koordinatörlüğünde 25-27 Kasım 1997'de İstanbul'da yapılan uluslararası bir sempozyumun bildirilerinden oluşmaktadır. Bu, 21-23 Kasım 1997'de, yani aşağı yukarı aynı günlerde İSAV (İslâmî Araştırmalar Vakfı) tarafından yine İstanbul'da gerçekleştirilen, üstelik aynı konudaki bir başka uluslararası sempozyumla birlikte, Türkiye'de bu konuda bilimsel araştırma kurumlarıca yapılan ilk uluslararası iki sempozyumdan biridir.

Kitabın oluşmasına bildirileriyle katılanlar arasında, Irène Mélikoff, İlber Ortaylı, Karin Vorhoff, David Shaunkland gibi, sözü edilen ilk sempozyuma da katılmış olanlardan başka, Marianne Aringberg-Laanaatza, Faruk Bilici, Eric Cornell, Jean During, Aharon Layish, T. Olsson, C. Raudvere, Jakob Skovgaard-Petersen, gibi, önemli araştırmacılar ve Fuat Bozkurt ve Reha Çamuroğlu gibi iki önemli Alevi yazar ve gazeteci Rusen Çakar bulunuyor.

Kitap esas olarak, birincisi Türkiye Aleviliğini, ikincisi, Türkiye'de ve yakın çevresinde yaşanan benzer heterodoks grupları ele alan iki bölümden oluşmakla beraber, yayımcılardan Catherina Raudvere'in bir makalesiyle, yine yayımcılardan Tord Olsson'un sonsöz niteliğindeki makalelerinden meydana gelen bölümüyle birlikte toplam üç bölümden ibarettir.

Birinci Bölüm'deki yazılar, Alevi kimliğinin tarihsel, etnografik, antropolojik, teolojik, sosyolojik ve siyasal boyutlarını tahlile çalışan, gerçekten ışık tutucu, ciddi görüşler ve yorumlar ortaya koyan bildiri-makalelerden oluşmaktadır. İkinci bölüm ise, özellikle Sebataçılık, Dürzülik, Nusayrîlik ve Ehl-i Haklar üzerinde, çok ciddi ve önemli görüşler, tesbit ve teşhisler sergileyen,

önemli bildiri-makaleleri ihvâ ediyor. Her birinin içeriğini burada ayrı ayrı değerlendirmenin mümkün olmadığı bu yazılar arasında, Türkiye'de Aleviliğe dair akademik ve gazetecelik nitelikli yayınları eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutan Karin Vorhoff'un makalesiyle, aynı şekilde, Aleviliğe çok benzeyen ama Türkiye'de -Aleviler'ce bile- hemen hiç tanınmayan İran'daki Ehl-i Haklar hakkındaki araştırmaları konu edinen Jean During'in makalesi, bundan sonra bu alanlarda çalışacak araştırmacılar için cidden yol gösterici ve vazgeçilmez nitelik arz etmektedir. Bu itibarla bu bildiri kitabının editörlerini içtenlikle kutlamak gerekiyor.

Kitap aradan fazla zaman geçirmeden, isabetli bir seçimle Tarih Vakfı tarafından türkçeye çevirilmiş ve Yurt Yayınları arasında yayımlanmıştır (*Alevi Kimliği*, çev. Bilge K. Torun- Hayati Torun, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Mart 1999, XI+276 s.).

Tarih Vakfı bu önemli kitabın türkçe çevirisini yayımlamakla, Alevi kimliği hakkında Türkiye'de hüküm süren karmaşa ortamında, türkçeden başka dil bilmeyen okuyucuların ve amatör araştırmacıların, doğru ve sağlam bilgilenmeleri için bilimsel bir referansa sahip olmalarını sağlamak suretiyle bize çok isabetli bir iş yapmıştır.

AHMET YAŞAR OCAK